

ІНТЕГРАЦІЯ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ – ДВА ВЕКТОРИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Ляшенко Олександр,
докт. пед. наук, професор,
академік-секретар Відділення
загальної середньої освіти НАПН України,
м. Київ, Україна*

Сьогодні проблему інтеграційного і диференційованого підходів до навчання слід розглядати в контексті концептуальних засад Нової української школи, тих її базових принципів, що визначають особливості реформування загальної середньої освіти. Обидва вони можуть трактуватися як дидактичний принцип організації сучасного освітнього процесу, як умова функціонування сучасних освітніх систем.

Насамперед слід зазначити, що в науковому пізнанні інтеграція і диференціація завжди йдуть поруч у поясненні і розумінні довколишнього світу, що є відображенням закономірностей людського пізнання. Для науки характерним є поєднання цих двох процесів, щоб, з одного боку, відобразити єдність і цілісність світу (інтеграція знань), а з іншого боку, більш глибоко виявити специфічні його особливості і закономірності в багатстві і різноманітності його проявів через різні галузі знань (диференціація знань).

Ці два процеси завжди виступають у єдності, демонструючи в одних контекстах свої переваги, в інших – недоліки. Диференціація потрібна, щоб глибинно проникнути в суть певного явища за допомогою детальнішого вивчення його специфічними методами, з позицій певної науки. Так само, потреба в комплексному осмисленні цього явища чи закономірності з позицій різних галузей знань, пошук його зв'язків з іншими явищами і процесами неодмінно веде до взаємодії наук, до інтеграції наукового знання. І навпаки, спочатку цілісне уявлення про той чи інший предмет пізнання з часом потребує дослідження його суті специфічними методами, властивими певним наукам, породжуючи нерідко ще більшу їхню диференціацію. Саме в єдності інтеграції і диференціації полягає прогрес людського пізнання. Так само в освітньому процесі: не протиставлення, а

єднання цих двох підходів, розумне їх поєднання дає найкращий результат в освіті, підвищує її якість.

Позначимо, яким змістом наповнюється інтеграційний і диференційований підходи до організації навчання в умовах реалізації особистісно орієнтованої парадигми освіти?

Перше. Диференціація навчання ґрунтується на цілепокладанні в освіті, а не на типологічному поділі учнів на групи за здібностями, інтересами чи іншими характеристиками. Адже особистісно орієнтоване навчання здійснюється на основі освітніх цілей, визначених і свідомо обраних самим учнем, а не «прилаштуванням» його до тих загальних цілей, які обрали школа чи вчителі. Це потребує іншого підходу до організації навчального процесу і формування освітнього середовища.

Друге. Інтеграція і диференціація змісту освіти набуває особистісного спрямування не за рахунок додаткових обсягів навчального матеріалу, а завдяки готовності учнів до застосування у життєвій практиці набутих знань і вмінь та усвідомлених цінностей. Не сума знань, навіть не глибина їх засвоєння стають пріоритетом результативності сучасного освітнього процесу, а розвиток обдарованості кожної дитини і здатність її реалізувати свій компетентнісний потенціал упродовж життя стають метою сучасної освіти.

Третє. Інтеграція і диференціація навчання в сучасній школі потребує урізноманітнення форм здобуття освіти, приведення їх у відповідність з сучасними методами та технологіями навчання. Якщо учень самостійно обирає зміст і темп його засвоєння, якщо він відповідно до своїх цілей визначає рівень програм, якими послуговується в здобутті освіти, то й форми організації навчання мають бути максимально індивідуалізовані.

Четверте. Інтеграція і диференціація навчання передбачає урізноманітнення форм контролю і методів оцінювання освітніх результатів учнів, широке запровадження у навчальний процес діагностичних методик вимірювання освітніх результатів, зокрема набутих учнями компетентностей. Для об'єктивного і справедливого оцінювання результативності освітнього процесу в умовах поєднання інтеграційного і диференційованого підходів до навчання в основі оцінки має бути

як результат навчання з конкретного предмета – предметна компетентність, так і «позапредметні» інтегровані здобутки освітньої діяльності учнів у вигляді ключових компетентностей.

В умовах особистісно орієнтованої парадигми освіти диференціація навчання має враховувати психологічні особливості розвитку дитини. Індивідуальні відмінності учнів виявляються насамперед в типах мислення: в одних дітей переважає практично-дієве мислення, в інших – наочно-образне, у третіх – словесно-логічне. Психологами доведено, що результативність навчання залежить від типу мислення і когнітивних його стилів. Тому диференціація навчання має здійснюватися також за типами інтелекту (вербальний, візуальний, аудіальний тощо).

Залежно від ступеня узагальнення навчального матеріалу інтеграція має кілька рівнів: 1) у межах одного навчального предмета, коли той чи інший об'єкт вивчення розглядається з точки зору різних теорій чи методів пізнання; 2) на міжпредметній основі споріднених галузей знань; 3) на основі міжгалузевого узагальнення, коли один і той же об'єкт вивчення розглядається з позицій різних, неспоріднених галузей знань; 4) на метапредметному рівні узагальнення, коли об'єкт вивчення потребує методологічного узагальнення на рівні світоглядних переконань і ціннісних ставлень.

Ключові слова: інтеграція, диференціація, освітній процес, парадигма освіти.

ФОРМУВАННЯ ХРОНОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКА ПРЕДМЕТНОЇ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Малієнко Юлія,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Хронологічний складник предметної історичної компетентності належить до загальноновизнаних, константних показників навчання історії. Програмою 2017 року він визначається як уміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі